

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Початок шкільного навчання – це час великих надій і великих розчарувань, перших життєвих перемог і перших життєвих поразок. Саме в першому класі й діти й батьки складають свій перший іспит, який може визначити всю подальшу долю дитини – адже поганий шкільний старт часто стає першопричиною всіх майбутніх невдач. Школа, клас – усе це вносить новизну в життя не тільки кожної дитини, а й всієї родини.

- Чи готова дитина до школи?
- Як вона буде навчатись?
- Що буде даватись їй легко, а в чому виникнуть труднощі?
- Ці питання не можуть не хвилювати батьків. В міру своїх сил і можливостей вони намагаються підготувати дитину до школи, щоб полегшити їй подальше навчання, попередити шкільну неуспішність.

Важливо, щоб дитина йшла до школи готова фізично, але не менш важлива готовність психологічна.

Складовими психологічної готовності (шкільної зрілості) є : особистісна, вольова та інтелектуальна.

Особистісна готовність – мотиваційна і комунікативна – виражається у відношенні дитини до школи, навчання, вчителя і до самого себе. У дітей повинна бути позитивна мотивація до навчання в школі. (Мотивація – це внутрішня спонука щось робити. Є важливою для успішного навчання.)

Як правило, більшість дітей хочуть іти до школи, сподіваються бути хорошими учнями, одержувати хороші оцінки. Але що ж приваблює їх там?

Одні говорять: „Мені куплять портфель, форму”, „Там навчаться мій друг”... Проте, це все зовнішні прояви. Важливо, щоб школа приваблювала дітей своєю головною метою – навчанням, щоб діти говорили: „Хочу навчитись читати”, „Буду добре вчитись, щоб коли вирости стати ...”

Проте є діти, які не хочуть іти до школи. Хоча таких дітей мало, але вони викликають занепокоєння. На запитання: „Чому” відповідають: „Там ставлять двійки”, „Не буде часу гратись”, „Там можуть насварити”.

Звідки ж така обізнаність? В першу чергу – це мова батьків. Особливо коли вдома говорять: „Ось почекай, підеш в школу, там тобі покажуть”, „Ти ж і двох слів не можеш сказати”. Можна зрозуміти боязнь і тривогу цих дітей, пов’язану з навчанням, і скільки уваги й терпіння потрібно проявити вчителям, щоб змінити їх відношення до школи. Значно розумніше відразу формувати позитивну мотивацію до школи, до вчителів.

Отже, мотиваційна готовність – це бажання дитини прийняти нову для неї соціальну роль. Для цього важливо, щоб школа подобалась своєю головною метою – навчанням.

Особистісна готовність включає в себе і вміння спілкуватися з однолітками, вчителями. Бути доброзичливими, не проявляти агресії, виконувати роботу разом, підкоряти свою поведінку законам дитячої групи, вміти пробачати.

Емоційно-вольова готовність – емоційна зрілість та вольова регуляція – включає в себе вміння дитини поставити перед собою мету, прийняти рішення, намітити план дій, виконати щось, проявити певні зусилля при виконанні, оцінити результат своїх дій, адекватно емоційно реагувати на різні ситуації.

Дитину чекає важка напружена праця. Від неї будуть вимагати робити не тільки те, що вона хоче, а й те, що треба: режим, програма. А це не просто, особливо, коли поряд є іграшка і не думати про неї. Потрібно проявити вольові зусилля, здатність керувати своєю поведінкою.

Інтелектуальна готовність – розвиток пізнавальних процесів та наукованість. Важливо, щоб дитина була розвинена розумово. Довгий час про розумові здібності судили по кількості знань, умінь, словниковому запасі. Ще й зараз деякі батьки вважають, що чим більше знає дитина, говорить, тим більше вона розвинена. Це не зовсім так. Якщо добре рахує, то це не означає, що на уроках математики їй буде легко. Слід враховувати, що змінились умови життя – радіо, телебачення, комп'ютери. Діти купаються в інформації, як губка поглинають нові слова, вислови. Різко збільшується словниковий запас, але це не означає, що з такими темпами розвивається мислення. Тут немає прямої залежності. Існуючі програми, їх засвоєння вимагають від дитини вміння узагальнювати, порівнювати, аналізувати, виділяти головне, робити висновки, достатньо високого рівня пізнавальних процесів (розвиток мислення, пам'яті, уваги, сприйняття та уяви). Чи готові діти до цього?

Велика цінність для дитини – спілкування з батьками. Намагайтесь відповідати на дитячі питання. Часто дорослі замість того, щоб підтримувати дитячу допитливість придушують її, відмахуючись від дитячих питань.

Син намагається вияснити: „Чому пливуть по небу хмарки?” Батько роздратовано відповідає: „Дивись краще під ноги”. Після кількох подібних відповідей у дитини пропаде будь-яке бажання щось запитувати. А пізніше, якщо у сина проблеми в навчанні, батько дивується: „Чому він такий пасивний, нічим не цікавиться”.

Важливо не уникати відповідей і не давати готових, а дати можливість зрозуміти, чому так. Адже діти розуміють по-своєму. Ось приклад. Зі звичайної склянки перелити воду у вузьку склянку. Якщо дитина сама не переливає, то скаже, що у вузькій склянці води стане більше, ніж у широкій (немає поняття про сталість кількості рідини).

Або 10 гудзиків покласти в два рядки й запитати дитину: „Чи однакова кількість гудзиків у двох рядах?” Відповідь, швидше всього, буде вірна. А якщо забрати гудзик і розсунути нижній ряд, щоб по довжині він був такий

самий як і верхній, то наперекір дорослій логіці дитина скаже, що гудзиків знову однакова кількість.

Дорослі в такому випадку роблять одну й ту ж помилку – починають говорити як правильно. Краще підвести поступово до правильної відповіді, практично показати, а не втлумачувати незрозуміле. Існує вислів: „Якщо пагінець тягнути, він від цього не виросте, а навпаки - зав’яне”.

Отже, в інтелектуальну готовність входять як запас знань і уявлень дитини, так і сформованість мисленнєвих операцій. Всі діти, які закінчують початкову школу вміють читати, писати, рахувати, але не всі навчаються на 12 балів. Головне – як дитина усвідомлює одержані знання.

Дитина 6 років повинна знати:

- прізвище, ім’я, по-батькові своє і батьків;
- свою дату народження і вік батьків;
- домашню адресу, країну, в якій живе;
- орієнтуватись у порах року, їх послідовності, основних ознаках, знати назви місяців, днів тижня;
- знати види дерев, квітів;
- тварини – дикі та домашні;
- вміти узагальнювати (назвати слова одним словом);
- робити логічні умовисновки (лимон кислий, а цукор - ...);
- називати подібні ознаки;
- бачити відмінності.

Часто дитина ці знання здобуває стихійно і деякі дорослі думають, що не потрібно ніякого спеціального навчання. Проте не зайвим є обговорити з дитиною побачений фільм чи прочитану книжку, послухати, як дитина все зрозуміла.

Дехто з батьків вважає, що дитину можна підготувати дуже швидко перед самою школою, посилено займаючись. Але не можна забувати, що ведучою діяльністю є гра. Це є вік розквіту ігор. І вислови типу „Досить гратись” не можна вважати вірними.

Психологам часто доводиться чути запитання: „Хто ж повинен здійснювати підготовку дитини до шкільного навчання, хто відповідає за успішне навчання в початкових класах – батьки, вихователі дитячого садка або вчителі, школа?” Більшість дошкільників відвідують дитячі садки або підготовчі заняття і батьки часто розраховують на те, що діти будуть підготовлені до школи силами вихователів, вчителів, які проводять ці заняття. Однак це неправильно. Досвід показує, що ніякий найкращий дитячий заклад не може повністю замінити сім’ю, сімейне виховання. Вихователі і вчителі добре знають, у яких сім’ях займаються з дітьми, а в яких ні. Якщо заняттями дитини не цікавляться в сім’ї, не надають їм належного значення, не заохочують до старанності, дитина теж починає ставитися до них недбало, не прагне працювати краще, виправляти свої помилки, долати труднощі в роботі.

Деяких дітей така неухважність батьків глибоко ображає, вони замикаються, перестають бути щирими й відвертими. І навпаки, інтерес батьків до справ першокласника надає особливого значення всім досягненням дитини. Все повинно бути побачено батьками.

Потрібно прищеплювати дитині шанобливе ставлення до навчання, підкреслювати його значимість для всіх членів родини. Неодмінно повинна бути внесена оптимістична нотка, яка вказує на впевненість батьків у тому, що навчання дитини піде успішно. Проте не слід ставити перед дитиною високих завдань. Бо якщо вона не може їх виконати, їй боляче, у неї занижується самооцінка. А якщо дитину хвалити – у неї з'являється відчуття успіху, а успіх – джерело позитивного відношення до школи, яке потрібно постійно підтримувати.

Хочемо навести **приклад** шкідливих для дитини батьківських установок, їх наслідки для дитячої психіки, а поруч **приклад** позитивних батьківських установок, які формують у дитини прийнятний образ шкільного життя. Установки виникають щоденно. Деякі випадкові, слабкі, інші принципові, постійні та сильні, формуються з раннього дитинства, і чим раніше вони засвоєні, тим їх дія сильніша. Водночас, з'явившись, установка не зникає та у сприятливий для дитини момент життя впливає на її поведінку та почуття.

Негативні установки	Подумайте про	
Сказавши так :	Наслідки :	Та вчасно виправтесь :
„Горе ти моє!”	Відчуття провини, низька самооцінка, вороже ставлення до оточуючих, відчуженість, конфлікти з батьками	„Щастя ти моє! Радість моя!”
„Це не твого розуму справа”, „Тебе це не стосується”	Низька самооцінка, затримки у психічному розвитку, відсутність власної думки, невпевненість, відчуженість, конфлікти з батьками	„А як ти вважаєш?”
„Нічого не вмійш робити, незграба!”	Невпевненість у власних силах, низька самооцінка, страхи, затримка психічного розвитку, безініціативність, низька мотивація досягнення успіху	„Спробуй ще раз, у тебе обов'язково вийде!”
„Замазура! Бруднуля!”	Відчуття провини, страхи, розсіяність, неухважність до себе та своєї зовнішності, нерозбірливість у виборі друзів	„Як приємно буває на тебе дивитись, коли ти чистий та охайний!”
„Йди з очей моїх геть, стань у куток!”	Порушення взаємодії з батьками, „ухід” від них, прихованість, недовірливість, озлобленість,	„Йди до мене, давай в усьому розберемось разом”

	агресивність	
„Завжди ти невчасно! Почекай”	Відчуженість, прихованість, надмірна самотійність, відчуття беззахисності, непотрібності, „ухід” у себе, підвищене психоемоційне напруження	„Давай я тобі поможу” або при невідкладній справі „Я обов’язково допоможу тобі через кілька хвилин”
„Нікого не бійся, нікому не поступайся, усім давай здачу!”	Відсутність самоконтролю, агресивність, відсутність поведінкової гнучкості, складності у спілкуванні, проблеми з однолітками, відчуття вседозволеності	„Тримай себе в руках, поважай людей!”
Хлопчику про дівчинку „Вередливе дівчисько! Усі вони капризулі!” Дівчинці про хлопчика „Негідник! Усі хлопці б’ються!”	Порушення психосексуального розвитку, ускладнення в між статевому спілкуванні, складності у виборі друга чи партнера протилежної статі	„Усі люди рівні, але в той же час жоден з них не схожий на іншого”

Проаналізуйте, які директиви, оцінки та установки ви даєте своїм дітям. Зробіть так, щоб негативних було дуже мало, навчіться трансформувати їх у позитивні, які б розвивали в дитини багатство та яскравість емоційного світу й віру в себе.

Список міг би бути набагато довшим. Складіть свій власний і спробуйте знайти контр установки, це дуже корисна справа. Сказане, здавалось би, без зла може «проявитись» у майбутньому та негативно вплинути на психоемоційний розвиток дитини, її поведінку, а часто й на її сценарій життя. У тому числі й на шкільний сценарій життя.

Окрім того, лікарі-неврологи радять перед тим, як відправляти дитину до першого класу, звернути увагу на загальний стан дитини. Привчіть її до режиму дня, це дозволить дитині плавно увійти в режим навчання.

Психологічно незріла дитина може не витримати такого навантаження попри амбіційні бажання своїх батьків про її навчання в «найкрутішому» закладі. Батькам, звісно, перед сусідами не соромно, і перед родичами є чим похвалитися. Але ж розплачуватися за батьківські амбіції має дитина: своїм здоров’ям, своїм успіхом у майбутньому житті, своїми невикористаними можливостями та придбаним величезним комплексом неповноцінності. Свої амбіції батьки прикривають фразою: „Як це незріла дитина?! Усі друзі моєї дитини ідуть у школу, усі з двору й дитячого садочка. А моя дитина, що дурніша від них?” У цій фразі звучить багато інтонацій: і образа на психолога за те, що не розгледів у дитині мегазірку; й образа на дитину за те, що не виправдала сподівань батьків; і прикритий агресією сором за себе, що не змогли вкласти в дитину більше, ніж сусіди, та ще багато інших дурниць, які нічого не варті в порівнянні з дитячим здоров’ям.

Пам’ятайте: дитина – це дзеркало життя батьків. Як у краплині води відображається сонце, так і в дітях відображається вся організація життя.